

Aloittavien ammattikorkeakouluopiskelijoiden käsitykset yrittäjyydestä

Tarja Römer-Paakkanen

MMT, dosentti, yliopettaja

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

tarja.romer-paakkanen@haaga-helia.fi

Pirjo Saaranen

FL, yliopettaja

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

pirjo.saaranen@haaga-helia.fi

Maija Suonpää

KTT, lehtori

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

maija.suonpaa@haaga-helia.fi

Tiivistelmä

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, miten ammattikorkeakouluopintoja aloittavien opiskelijoiden tausta ja kokemus vaikuttavat heidän yrittäjyysosaamiseensa ja kiinnostukseensa yrittäjyyttä kohtaan sekä siihen, miten he aikovat hyödyntää osaamistaan opinnoissaan ja omassa mahdollisessa

yrittäjydessään. Tutkimuksen kohderyhmänä on ensimmäisen lukukauden ammattikorkeakouluopiskelijat. Tutkimusaineisto kerättiin 2019 Webropol-kyselynä, johon vastasi 203 opiskelijaa. Kuvailevaa ja päättelevää tilastoanalyysiä tehtiin SPSS-ohjelmalla. Tulosten mukaan lähimpiin yrittäjyys, yrittäjyyskoulutus ja yrittäjäkokemus lisäävät opiskelijoiden yrittäjyysosaamista. Jos

opiskelija tunnistaa omaa yrittäjyysosaamistaan, hän kokee lisääntyvää minäpystyvyyttä, joka puolestaan vaikuttaa hänen yrittäjyysaikomuksiinsa. Ongelmana kuitenkin on, että opiskelijat eivät useinkaan tunnista yrittäjyysosaamistaan.

Avainsanat: *Yrittäjyyskasvatus, korkeakouluopiskelija, yrittäjyysosaaminen, yrittäjyyskäsitys, ahot, kysely*

The first-year bachelor students' perceptions of entrepreneurship

Abstract

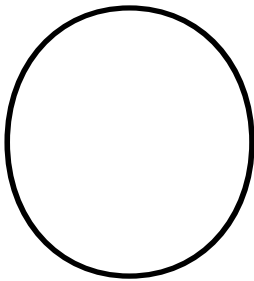
The aim of the study is to examine how the background and experiences of the first semester UAS students influence on their entrepreneurial experience and interest to-

ward entrepreneurship as well as how they take advantage of it in their studies and future entrepreneurship.

The data was collected in 2019 as a Webropol survey for the first semester UAS students. The number of respondents was 203. The SPSS-program was used to obtain descriptive and inferential statistics. The results show that family entrepreneurship background, enterprising environment, entrepreneurship training and entrepreneurship experience increase students' entrepreneurial competence. The recognized entrepreneurial competence increases self-efficacy, which on the other hand increases entrepreneurial intentions. The challenge is that students do not often recognize their competence.

Keywords: *Entrepreneurship education, higher education student, entrepreneurial competence, entrepreneurial perception, RPL, survey*

Johdanto

opiskelijoiden positiivinen asenne ja innostuminen syntyvät toiminnasta ja tekemisestä sekä siitä, että he uskovat omaan oppi-

miseensa tai osaamiseensa ja uskaltavat kokeilla erilaisia opintoja, vaihtoehtoja, oppimismuotoja ja ideoita (Potinkara ja muut, 2013). Yrittäjyyskasvatuksen avulla esitellään erilaisia vaihtoehtoja ja tarjotaan tukea opiskelijoiden yksilöllisiin valintoihin. Römer-Paakkasen ja Suonpään (2017) mukaan korkeakouluissa yrittäjyysopintojen tulisi perustua monipuoliseen ja laajaan kirjoon yrittäjyyden muo-

toja (esimerkiksi verkkoyrittäjyys, luovien alojen yrittäjyys, yksin-, tiimi-, sarja-, osa-aika-, perhe-, osuuskunta-, sosiaalinen yrittäjyys, bloggaajat, vloggaajat, enkelisijoittajat jne.) sekä moninaisesti yrittäjäksi ryhtymisen tapoihin (esimerkiksi itsensä työllistäminen, uuden yrityksen perustaminen, startup yrittäjyys, franchising- ja ketjuyrittäjyys, yrityksen ostaminen tai perheyrittäjyyden jatkaminen).

Opiskelijoiden tausta, kokemukset, käsitteet ja asenteet vaikuttavat siihen, miten he suhtautuvat yrittäjyyteen ja yrittäjyysopintoihin. Osalla opiskelijoista ei ole korkeakouluopintojensa alussa juuri mitään tietoa yrittäjyydestä, jotkut puolestaan tulevat opiskelemaan, koska haluavat ryhtyä yrittäjäksi. Jotta voimme suunnitella yrittäjyysopintoja, jotka kiinnostavat,

innostavat, tukevat ja motivoivat opiskelijoita osallistumaan yrittäjyysopintoihin ja mahdollisesti ryhtymään yrittäjäksi, meidän pitäisi tuntea opiskelijoiden taustoja ja ajatuksia yrittäjyydestä paremmin.

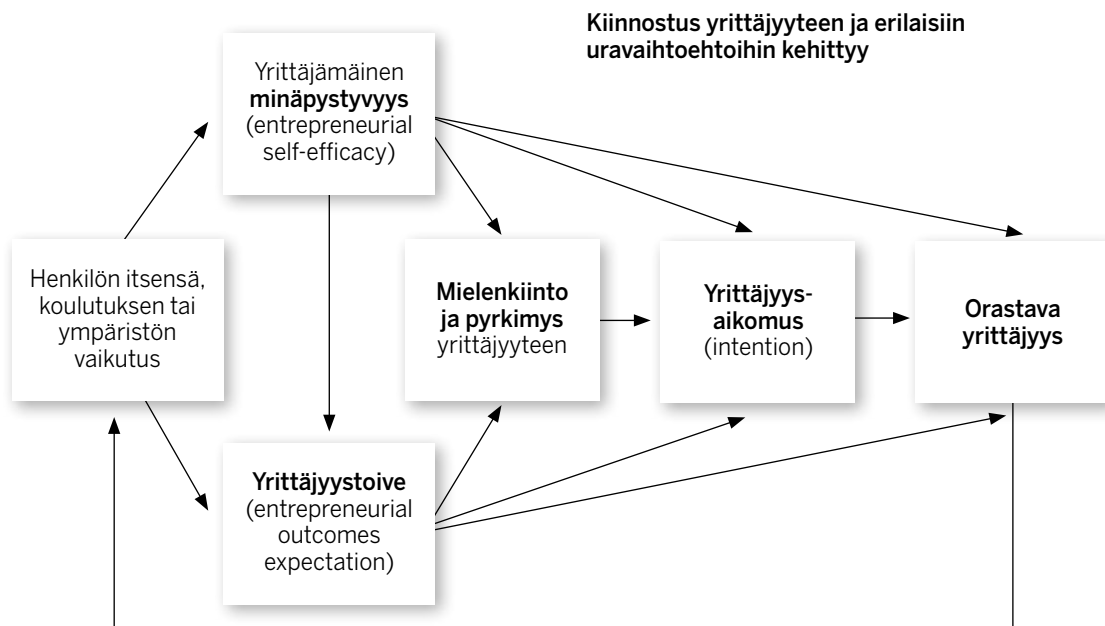
Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, miten ammattikorkeakouluopintoja aloittavien opiskelijoiden tausta ja kokemus vaikuttavat heidän yrittäjyysosaamiseensa ja kiinnostukseensa yrittäjyyttä kohtaan sekä siihen, miten he aikovat hyödyntää osaamistaan opinnoissaan ja omassa mahdollisessa yrittäjyössään. Tutkimusasetelma, hypoteesit ja tarkempi kuvaus hypoteesien ja lomakekysymysten välisestä yhteydestä esitetään Kuviossa 3.

Teoreettiset lähtökohdat

Tässä tutkimuksessa on hyödynnetty Pfeiferin ja muiden (2016, s. 107) lähestymistapaa (*Integrative model of entrepreneurship intention*), jos-

sa he ovat soveltaneet Lentin ja muiden (1994, s. 93, 2002, s. 269) sosio-kognitiivista urateoriaa (*Social Cognitive Career Theory*). Pfeiferin ja muiden (2016) mallissa henkilön koulutus, kokemukset ja ympäristö, minäpystyvyys (*self-efficacy*) sekä yrittäjyystoive (*entrepreneurial outcomes expectations*) vaikuttavat yhdessä siihen, millaista mielenkiintoa ja pyrkimystä (*intention*) yksilö kokee yrittäjyyteen (Kuvio 1).

Pfeifer ja muut esittävät (2016, s. 103), että on todennäköisempää, että henkilöllä kehittyy yrittäjyysaikomus, jos hän 1) tuntee voivansa suoriutua yrittäjyyteen liittyvistä tehtävistä tai tavoitteista, 2) pystyy ennakoimaan, että yrittäjyyteen liittyvistä toiminnoista syntyy positiivisia tuloksia, ja 3) jos hänellä on suuri henkilökohtainen kiinnostus tai pyrkimys yrittäjyyteen. Vahva yrittäjyysaikomus kasvattaa orastavan yrittäjyyden ja uuden yrityksen perustamisen todennäköisyyttä. Todellinen

Kuvio 1. Yrittäjyysaikomuksen integroitu malli Pfeifer ja muut (2016, s. 104) mukailtu Lentin ja muut (2002, s. 269).

käyttäytyminen (orastava yrittäjäyys) toimii palautteena henkilökohtaisille tai ympäristövaikutuksille.

Yrittäjäyteen kasvamisen ympäristöt

Euroopan komissio (European Commission, 2000, s. 7) on määritellyt elinikäiseen oppimiseen liittyen erilaiset ympäristöt, joissa tapahtuu oppimista: 1) Oppiminen tapahtuu organisoidussa ja strukturoidussa kontekstissa (formaali oppiminen), jolloin oppiminen on koulutus- tai valmennusjärjestelmän tarjoamaa ja täh-

tää tutkintoon, 2) oppiminen on sulautunut suunnitelmalliseen toimintaan, joka ei ole virallisen koulutus- tai valmennusjärjestelmän toteuttamaa (nonformaali oppiminen), mutta oppijan näkökulmasta, sillä kuitenkin on selkeä rakenne ja tavoite, 3) oppiminen on normaalin arkipäivän toimintaa, jota tehdään työssä, vapaa-aikana tai kotona perheen parissa (informaali oppiminen), mutta oppimisella ei ole välttämättä tiettyä tavoitetta tai intentiota. Colardyn ja Bjørnåvold (2004, s. 71) muistuttavat, että hyödyllistä oppimista tapahtuu perheessä, vapaa-aikana, elinympäristössä ja päivittäisessä työ-

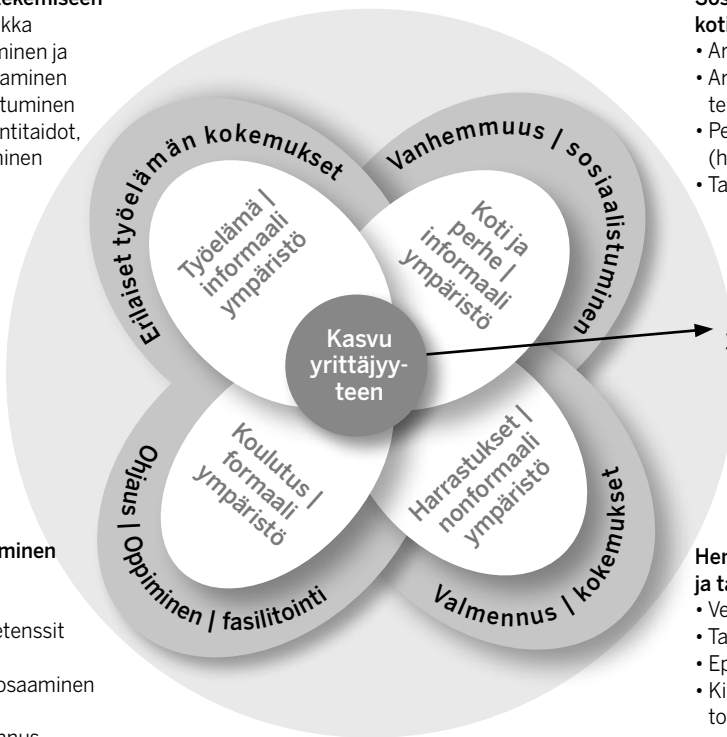
Yhteiskunta ja globaali ympäristö

Asenne työn tekemiseen

- Ansaintalogiikka
- Työssä oppiminen ja tiedon soveltaminen
- Työhön sitoutuminen
- Kommunikointitaidot, verkostoituminen
- Joustavuus

Yrittäjyysosaaminen ja taloustaidot

- Asenne
- Yrittäjäkompetenssit ja taidot
- Liiketoimintaosaaminen
- Liikeidea
- Yrittäjävalmennus

Sosiaaliset taidot ja kotitalouden lukutaito

- Arvot ja asenteet
- Arjen hallinta ja työn tekemisen taidot
- Perheen tuottamat resurssit (henkiset ja taloudelliset)
- tarinat

Erilaisten oppimisympäristöjen yhteisvaikutus ja osaamisen jakaminen

Henkilökohtaiset ominaisuudet ja taidot

- Verkostoituminen
- Tavoitteellisuus ja harjoittelu
- Epäonnistumisen taito
- Kilpailu itsensä ja toisten kanssa

Kuvio 2. Yrittäjäyteen kasvaminen erilaisten oppimisympäristöjen yhteisvaikutuksessa (Römer-Paakkanen, 2018)

elämässä. He myös korostavat, että vaikka formaali oppiminen dominoi koulutuspolitiikassa, varhaislapsuudessa oppimisen perustana on edelleen oppimisen vanhin muoto eli informaali oppiminen.

Römer-Paakkasen (2018) mukaan yrittäjämäisen toimintatavan omaksuminen alkaa jo varhaislapsuudessa perheen ja kotiympäristön (perhesysteemi) lisäksi myös muilla elämänalueilla, kuten koulussa (koulutussysteemi), vapaa-ajan toiminnassa ja harrastuksissa (informaalit ja nonformaalit systeemit) sekä työympäristössä (informaali systeemi) tapahtuvissa sosiaalistumisen, kokemusten ja koulutuksen prosesseissa (Kuvio 2). Obschonkan ja muiden (2011) mukaan, nuoruusiässä kehittyvä yrittäjyysosaaminen tukee yrittäjyyttä myös aikuisuudessa.

Arkioppimista tapahtuu kaikkialla, työssä, harrastuksissa ja kotona (Evans, 2006). Erilaisten oppimisympäristöjen tulisi tukea yrittäjämäistä oppimista ja kehittää yrittäjyysidentiteettiä ja –osaamista sekä kykyä erilaisten mahdollisuuksien tunnistamiseen (Thrane ja muut, 2016). Lisäksi oppimisen tulisi olla luonteeltaan mahdollisuuskeskeistä, toiminnallista ja reflektivoivaa (esim. Kyrö, 2005; Pittaway & Cope, 2005; Suonpää, 2013).

Yrittäjyysosaaminen

Chengin ja muiden (2003, s. 529) mukaan työelämään liittyvä osaaminen tarkoittaa tietyllä ammattialueella työskentelevän henkilön kykyä toimia, käyttäytyä tai saavuttaa jokin työssä vaadittava lopputulos. Osaamisessa yhdistyvät yksilön motivaatio, henkilökohtaiset ominaisuudet, minäkuva, tiedot ja taidot (Mitchellmore & Rowley, 2009). McCallumin ja muiden (2018) laatimassa eurooppalai-

sessä yrittäjyyden viitekehyksessä (EntreComp) on hyödynnetty monissa tutkimuksissa ja kirjallisuudessa eri tavoin määriteltyjä yrittäjyysosaamisen määritelmiä (mm. Man ja muut, 2002; Gibb, 2005; Mitchelmore & Rowley, 2009). EntreComp yrittäjyysosaaminen jaetaan kolmeen pääosaamisalueeseen: 1) Ideoihin ja mahdollisuuksiin, 2) Resurssihin, ja 3) Käytännön toimintaan.

Opiskelijoiden yrittäjyysosaamista ja ymmärrystä yrittäjyydestä uravaihtoehtona on pyritty lisäämään yrittäjyyskasvatuksella. Yrittäjyyskasvatus tukee opiskelijoiden selviytymistä ja jopa menestymistä epävarmassa ja muuttuvassa toimintaympäristössä (Bae ja muut, 2014; Kirby, 2007). Useiden tutkijoiden mukaan (esim. Blenker ja muut, 2011; Mitchelmore & Rowley, 2009), yrittäjyysosaaminen luo laaja-alaiset valmiudet lähtien yrityksen perustamisesta, ostamisesta, jatkamisesta aina yritysten kehittämiseen ja kasvuun sekä yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaamiseen saakka. Lackéus (2014) korostaa, että epävarmassa toimintaympäristössä selviytyäkseen ihmiset tarvitsevat tiedon lisäksi rohkeutta sekä yrittäjyyteen liittyviä taitoja ja yrittäjyysasennetta.

Mahdollisuuksien tunnistaminen ja niihin tarttuminen ovat yrittäjyysosaamisen keskeisimpiä osa-alueita (mm. Shane & Venkataraman, 2000). Mahdollisuus voi syntyä yksilön aktiivisen etsinnän tuloksena (Kirzner, 1979) tai se voidaan luoda vuorovaikutuksessa toisten kanssa (Sarasvathy, 2008). Yksilöt tai tiimit tarttuvat mahdollisuuksiin tai synnyttävät uusia mahdollisuuksia ideoidessaan luovia ratkaisuvaihtoehtoja kohtaamiinsa jokapäiväisiin ongelmiin (Thrane ja muut, 2016). Yrittäjyyskasvatuksessa mahdollisuuksien

tunnistamista voidaan myös harjoitella identifioimalla ongelmia ja etsimällä niihin innovatiivisia ratkaisuja (Karimi ja muut, 2016). Mahdollisuuden hyödyntäminen vaatii kykyä tunnistaa ja yhdistää resursseja toiminnan organisoimiseksi ja arvon luomiseksi. Yrittäjän kyky rakentaa verkostoja ja liittää yhteen resursseja on olennainen osa yrittäjyysosaamista. (Rasmussen ja muut, 2015.) Kyvyttömyys organisoida toimintaa voi kaataa hyvänkin idean toteuttamisen (Baron & Markman, 2003).

Yrittäjyysosaamisen tunnistaminen ja tunnistaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö on yhdessä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rehtorien (UNIFI, 2016; ARENE, 2015) kanssa suositellut, että opiskelijoiden aiemmin hankittu ja opintojen aikana karttuva yrittäjyysosaaminen nähtäisiin resurssina, joka tulisi saada osaksi opiskelijoiden tutkintoa. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa (AHOToinnissa) korkeakouluopiskelijan on mahdollista saada osaamisensa tunnistettua ja tunnustettua osaksi tutkintoon riippumatta siitä, missä tai milloin osaaminen on hankittu (Bohlinger, 2017; Stenlund, 2010). Opinnollistaminen puolestaan tarkoittaa sitä, että opiskelija hankkii akateemiseen tutkintoon kuuluvan osaamisen työssä tapahtuvan harjoittelun tai työskentelyn kautta opintojensa aikana (Auno ja muut, 2016). Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen edellyttävät opetussuunnitelmilta selkeitä osaamistavoitekuvaus, joihin nähden henkilöiden osaamista tulee arvioida (Kiviniemi, 2013, s. 170).

Kolbin (1984, s. 30 ja 38) mukaan, oppiminen on muutosprosessi, jossa hyö-

dynnetään kokemusta, reflektoidaan havainnointia, abstraktia käsitteellistämistä ja aktiivista kokeilua. Myös Hägg ja Politis (2013, s. 215) korostavat, että kokemuksellisuus ja tekemällä oppiminen eivät sellaisenaan muutu oppimiseksi vaan tähän prosessiin tarvitaan myös reflektiota.

Häggin (2017, ss. 231–232) mukaan reflektoinnin lisäksi opiskelijat tarvitsevat myös yrittäjyyden käsitteellistä ymmärtämistä sekä aikaa löytääkseen toiminnan ja käsitteellisen tiedon yhteyden. Oppimisympäristöjen tulisi stimuloida opiskelijoiden reflektointikykyä ja tietoisuutta omasta oppimisestaan. Hägg (2017) korostaa, että opiskelijoiden tulisi ymmärtää hyödyntää ja kehittää kokemuksiaan, joita ovat saaneet toimiessaan yrittäjämäisesti tai harjoitellessaan yrittäjämäisiä toimintoja.

***Hypoteesi 1:** Yrittäjämäinen kasvuympäristö lisää yrittäjyysosaamista ja sen tunnistamista.*

Minäpystyvyys

Banduran (1997) mukaan yksilön minäpystyvyyskäsitteys eli usko omaan kykyihin tarttua haastavaankin tehtävään alkaa kehittyä lapsuudessa onnistumisten ja epäonnistumisten kautta, muiden suorituksia vertailemalla sekä muilta saadun palautteen kautta. Lans ja muut (2010) korostavat, että yksilö, joka saa vähän palautetta työstään tai jolla ei ole ikätovereita tai roolimalleja ympärillään, saattaa aliarvioida omaa osaamistaan. Carrin ja Sequeiran (2007) mukaan yrittäjyysosaamisen ja minäpystyvyyden välillä on vahva yhteys ja esimerkiksi yrittäjäperhetausta vaikuttaa siihen, minkälainen käsitys nuorella on omista yrittäjänä toimimisen kyvyistään. Banduran (1997) lisäksi myös esimerkik-

si Mauer ja muut (2009) korostavat, että henkilö, jolla on vahva käsitys kyvyistään, tarttuu haastavaankin tehtävään ja palautuu virheistä nopeammin kuin sellainen, jolla on huono käsitys omista kyvyistään.

Uravalinta on kognitiivinen päätöksen- tekoprosessi, jossa henkilö pohtii palkkatyöhön tai itsenäiseen yrittäjyyteen liittyviä ominaisuuksiaan, tavoitteitaan ja pystyvyyttään (Segal ja muut, 2002, ss. 47–49). Uravalintoja koskevat pystyvyyssodotukset ja -arviot perustuvat henkilön aiempiin kokemuksiin, joihin vaikuttavat kannustus-, ympäristö- ja syrjäytymistekijät (Cunningham ja muut, 2005, s. 124).

Hypoteesi 2: *Tunnistettu yrittäjyysosaaminen lisää yrittäjyyden minäpystyvyyttä.*

Yrittäjyystoive

Vaikka yrittäjäksi voi ryhtyä hyvin monilla tavoilla, julkisuudessa puhutaan lähinnä uusien yritysten perustamisesta ja yrittäjyyskasvatuskin nähdään usein vain uusien yritysten perustamisen opettamisena (Römer-Paakkanen, 2018). Hyrkäs (2016, s. 19) huomauttaa, että julkisuudessa kerrotaan sankarillisia startup tarinoita jo ennen kuin yritys on saanut yhtään ulkopuolista rahoitusta tai onnistunut myymään mitään. Hänen mukaansa tällaista startup yrittäjyyden hypettämistä pitää varoa, koska se saattaa innostaa joi-takin nuoria ryhtymään yrittäjiksi aivan epärealistisin toivein ja tavoittein.

Itsensä työllistämisen ja uuden yrityksen perustamisen lisäksi yrittäjäksi voi ryhtyä myös omistajanvaihdoksen (ostaminen tai sukupolvenvaihdos) avulla eli jatkamalla jo olemassa olevaa yritystä tai ryhtymälä ketju- tai franchising-yrittäjäksi. Tämän tutkimuksen kohderyhmän opiskelijat ei-

vät vielä olleet tutustuneet ammattikor- keakouluopinnoissaan erilaisiin tapoihin ryhtyä yrittäjäksi. Siksi selvitimme kyse- lyssä myös, minkälaisista yrittäjäksi ryh- tymisen tavoista opiskelijat ovat kiinnos- tuneita.

Hypoteesi 3: *Yrittäjyystoive kohdistuu enemmän uuden yrityksen perustamiseen kuin muihin yrittäjäksi ryhtymisen tapoihin.*

Yrittäjyysaikomus

Yksilön halua aloittaa yritystoiminta tai omistaa yritys kutsutaan yrittäjyysaiko- mukseksi. Mitä vahvempi yksilön yrittä- jyysaikomus on, sitä todennäköisemmin hän ryhtyy yrittäjäksi (Ajzen, 1991; Kruger ja muut, 2000.) Yrittäjyysaikomus eroaa yrittäjyystoiveesta siten, että aiko- mukseen liittyy yksilön vahva käsitys yrit- täjyydestä hänelle soveltuvana ja halutta- vana vaihtoehtona (Erikson, 2003). Se, et- tä opiskelijalla on riittävät tiedot ja taidot yrittäjyydestä ei riitä vaan hänen on myös itse ymmärrettävä, miksi hän haluaa yrit- täjäksi (Middleton & Donnellon, 2014). Yksilön asenne, lähipiirin tuki sekä pysty- vyysuskomukset vaikuttavat aikomuksen syntymiseen (Ajzen, 1991).

Opiskelijoiden yrittäjyysaikomuksia on tutkittu paljon korkeakoulusektorilla. Baen ja muiden (2014, s. 239) meta-ana- lyyysin tulokset osoittivat positiivista kor- relaatiota yrittäjyyskasvatuksen ja yrittä- jyysaikomuksen välillä. Monissa muis- sa tutkimuksissa opiskelijoiden yrittäjyy- sintentiot ovat kuitenkin laskeneet opin- tojen aikana (esim. Shirokova ja muut, 2016; Nabi ja muut, 2010). Pihkalan (2008) mukaan yrittäjyyskasvatus ei juuri muuta opiskelijoiden yrittäjyysaikomuk- sia opiskelun aikana, kun taas Joensuun

ja muiden (2014, s. 223) mukaan yrittäjyysaikomukset laskevat opintojen aikana, mutta opintojen jälkeen laskua ei enää tapahdu. Saeedin ja muiden (2015) korkeakouluopiskelijoiden aikomustutkimuksessa yliopiston tuki lisäsi opiskelijoiden minäpystyvyyttä, mutta ei niinkään yrittäjyysaikomuksia. Karlsson ja Moberg (2013) esittivät, että on tuloksetkaampaa vaikuttaa opiskelijoiden minäpystyvyyteen kuin yrittäjyysaikomuksiin. Erityisesti naisille tarkoitettussa yrittäjyyskasvatuksessa tulisi tehdä muutoksia heidän minäpystyvyytensä kehittämiseksi (Shinnar ja muut, 2014).

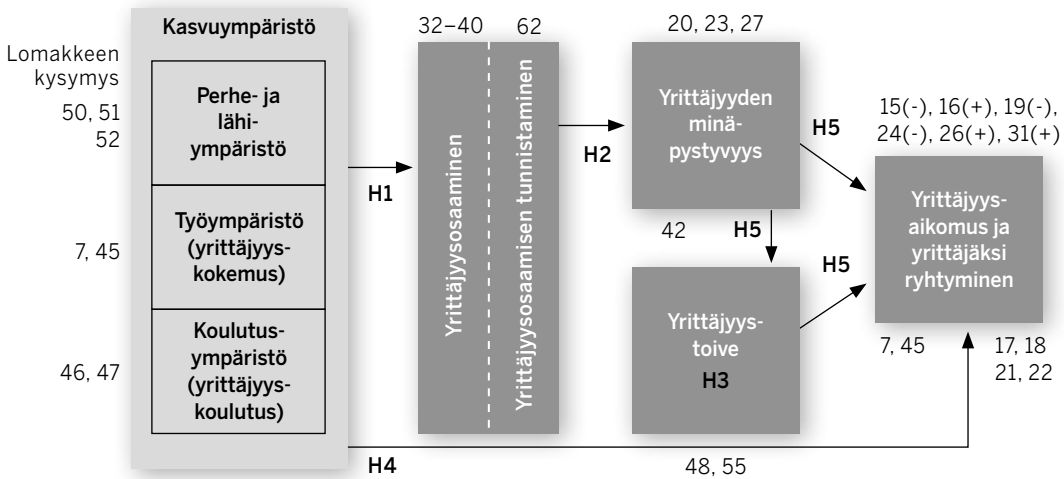
Hypoteesi 4: Kasvu ympäristö vaikuttaa yrittäjyysaikomukseen ja yrittäjäksi ryhtymiseen.

Hypoteesi 5: Yrittäjyyden minäpystyvyys vaikuttaa yrittäjyysaikomukseen.

Tutkimusasetelma ja hypoteesit

Pfeifferin ja muiden (2016, s. 104) mukaan sekä henkilöstä itsestään että ulkopuolisista tekijöistä johtuvat seikat, kuten soveltuvuus, aikaisemmat oppimiskokemukset, sosiaaliset normit, kannustus tai esteet, voivat joko suorasti tai epäsuorasti johtaa yrittäjyysaikomuksiin tai orastavaan yrittäjyyteen.

Tutkimusongelmana on, miten ammatikorkeakouluopintoja aloittavien opiskelijoiden tausta ja kokemus vaikuttavat heidän yrittäjyysosaamiseen ja kiinnostukseen yrittäjyyttä kohtaan sekä siihen, miten he aikovat hyödyntää osaamistaan opinnoissaan ja omassa mahdollisessa yrittäjyydessään. Tutkimusongelmaa tarkastellaan teoreettisesta taustasta nousevien hypoteesien avulla.

Hypoteesi 1: Yrittäjämäinen kasvu ympäristö lisää yrittäjyysosaamista ja sen tunnistamista.

Hypoteesi 2: Tunnistettu yrittäjyysosaaminen lisää yrittäjyyden minäpystyvyyttä.

Hypoteesi 3: Yrittäjyystoive kohdistuu enemmän uuden yrityksen perustamiseen kuin muihin yrittäjäksi ryhtymisen tapoihin.

Hypoteesi 4: Kasvu ympäristö vaikuttaa yrittäjyysaikomukseen ja yrittäjäksi ryhtymiseen.

Hypoteesi 5: Yrittäjyyden minäpystyvyys vaikuttaa yrittäjyysaikomukseen.

Kuvio 3. Tutkimusasetelma, hypoteesit ja kyselylomakkeen kysymykset

Tutkimusmenetelmä

Tutkimusaineisto kerättiin keväällä ja syksyllä 2019. Kyselylomake on muokattu alun perin useiden ammattikorkeakoulujen yhteisesti laatimasta lomakkeesta (Joensuu ja muut, 2014, s. 12) lisäämällä siihen kysymyksiä perheyrittäjyydestä ja muista yrittäjäksi ryhtymisen tavoista. Syksyn 2019 kyselyyn lisättiin kysymys yrittäjyysosaamisen AHOToinnista ja opinnollistamisesta. Webropol-kysely lähetettiin sähköpostitse 1708 opiskelijalle, jotka aloittivat opintonsa Haaga-Heliassa vuonna 2019. Kyselyyn vastasi 203 opiskelijaa, joten vastausprosentti oli 12. Kyselyyn vastanneista noin neljäsosa (24 %, n=48) oli miehiä ja kolme neljästä (76 %, n=155) oli naisia. Nuorin vastaaja oli 19-vuotias ja vanhin 56-vuotias. Noin kolmannes (32 %, n=64) edusti Liiketalouden koulutusohjelmaa ja seuraavaksi eniten vastaajia oli Tietojenkäsittelyn koulutusohjelmasta (15 %, n=31). Matkailun liikkeenjohdon sekä Johdon assistenttityön ja kielten koulutusohjelmista vastauksia oli kummastakin alle kymmenesosa (8 %, n=16). Loput vastaajat edustivat 16 muuta koulutusohjelmaa, joista vastauksia tuli kustakin 1–6 prosenttia. Jakaumat vastaavat melko hyvin koko perusjoukon vastaavia jakaumia.

Kyselyssä oli kaikkiaan 61 kysymystä, joista 35 rajautui tähän tutkimukseen. Vastaajan perhe- ja lähiympäristöä mittaavat kysymykset olivat äidin, isän ja lähipiirin yrittäjyystausta (kyllä/ei). Yrittäjyyskokemusta kysyttiin kahdella kysymyksellä: toimiiko vastaaja nyt tai onko hän aiemmin toiminut yrittäjänä (kyllä/ei). Yrittäjyyskoulutuksesta kysyttiin koulutuksen osallistumisen (kyllä/ei) lisäksi koulutuksen tyyppiä. Yrittäjyysopintojen AHOToinnista ja opinnollistamisesta

lomakkeessa oli valintakysymys (kyllä/ei/en osaa sanoa). Yrittäjyystoivetta mitattiin muuttujilla: kiinnostava yrittäjyyden muoto (monivalinta) ja todennäköisyys jatkaa lähipiirin yritystä (7-portainen Likert). Kyllä/ei-kysymyksellä kysyttiin myös, onko vastaajilla uusi idea tai innovaatio, jonka varaan he voisivat perustaa yrityksen. Likertin 7-portaisia muuttujia oli 38, joista tähän tutkimukseen rajattiin tarkasteltavaksi 23 muuttujaa. Näistä 18 jäseneltiin teemoihin yrittäjyysosaaminen, minäpystyvyys ja yrittäjyysaikomukset. Neljä Likertin asteikon muuttujaa mittaavat lähipiirin mielipiteiden ja asenteiden merkitys yrittäjäksi ryhtymiseen ja yksi todennäköisyyttä jatkaa lähipiirin yritystä.

Tutkimusaineisto käsiteltiin tilastollisesti SPSS-ohjelmalla. Likertin asteikon muuttujista 18 jaettiin faktorianalyysin avulla (rotatoitu Maximum Likelihood) kolmeen faktoriin: yrittäjyysosaaminen (9 muuttujaa, Cronbachin alfa=.863), minäpystyvyys (3 muuttujaa, Cronbachin alfa=.814) ja yrittäjyysaikomukset (6 muuttujaa, Cronbachin alfa=.882; liite). Faktoreista muodostettiin keskiarvomuuuttajat. Nämä faktorit tukevat hyvin teoriassa esiteltä mallin jäsentelyä (Kuvio 3). Muuttujien normaalisuusehdot eivät ole voimassa, joten riippuvuuksien ja korrelaatioiden testaamiseen on käytetty ei-parametrisia testejä (Mann-Whitney U -testi, Khiin neliötesti ja Spearmanin järjestyskorrelaatiotesti). Luottamusvälien ja testien merkitsevyytensä on käytetty viittä prosenttia. Tarkat p-arvot on kirjattu tulosten yhteyteen. Kuvoissa tai taulukoissa merkki * tarkoittaa, että tulos on tilastollisesti merkitsevä.

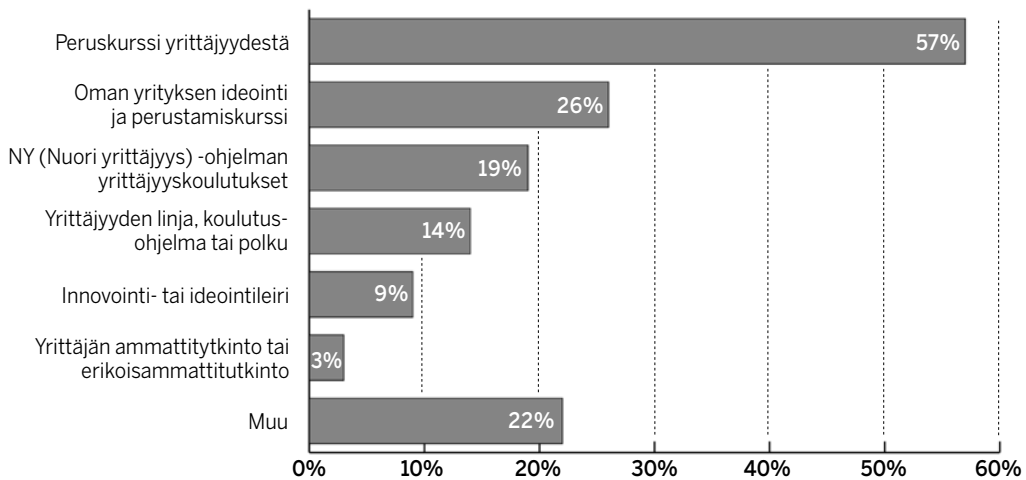
Opiskelijoiden kasvuympäristö

Kyselyyn vastanneista suurimmalla osalla (78 %, n=158) äiti oli palkkatyössä toisen palveluksessa. Itsensä työllistäjiä tai muita yrittäjä-äitejä oli vain pieni osa (13 %, n=27). Hieman alle kymmenesosa (9 %, n=18) ilmoitti äitinsä olevan työmarkkinoiden ulkopuolella, joko työttömänä, eläkkeellä, kotiäitinä tai muusta syystä. Suurimmalla osalla (69 %, n=141) myös isä oli palkkatyössä toisen palveluksessa. Itsensä työllistäviä isiä tai muita yrittäjäisiä oli hieman alle neljänneksellä (23 %, n=46). Pieni osa (8 %, n=16) ilmoitti isänsä olevan työmarkkinoiden ulkopuolella, joko työttömänä, eläkkeellä tai muusta syystä.

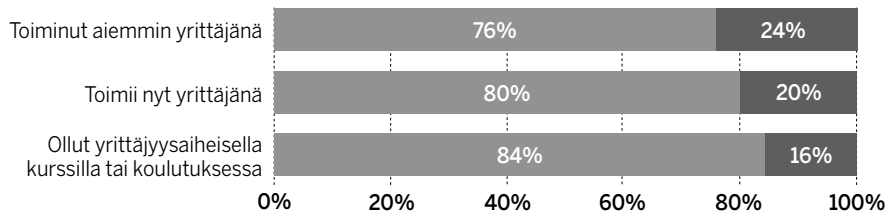
Suurimmalla osalla (79 %, n=161) oli lähipiirissään yrittäjiä eli vain noin viidenneksellä (21 %, n=42) ei ollut lähipiirissään yrittäjiä. Jos lähipiirissä oli yrittäjiä, huomattava osa (71 %, n=115) oli kyseisen yrityksen työntekijä, omistaja, johtoryhmän jäsen tai palkaton avustaja. Yrittäjyysosaamisen tunnistamisen ja minäpys-

tyvyyden näkökulmasta tällainen tilanne on varsin hyvä, koska opiskelijoilla, jotka kiinnostuvat yrittäjyydestä, on mahdollisuus keskustella omista ideoistaan ja ajatuksistaan lähipiirinsä yrittäjien kanssa.

Kaikista vastaajista vain harva (2 %, n=4) oli joskus jatkanut perheyrittäjästä tai ostanut yrityksen (1 %, n=2). Vain pieni osa (8 %, n=17) vastaajista toimi kyselyhetkellä yrittäjänä ja heistä huomattava osa oli ilta- tai monimuoto-opiskelijoita (71 %, n=12, p=.003). Kuitenkin niistä 186:sta (92 %), jotka eivät olleet kyselyhetkellä yrittäjiä, noin joka kymmenes (11 %, n=21) oli aikaisemmin perustanut tai ostanut yrityksen tai jatkanut perheyrittäjästä. Lisäksi niistä, joilla ei ollut nykyistä tai aikaisempaa yrittäjyyskokemusta, yli neljännes (28 %, n=46) oli kuitenkin osallistunut yrittäjyysaiheiseen koulutukseen. Voidaan siis ajatella, että noin kahdella viidestä (41 %, n=84) oli jonkinlaista näkemystä yrittäjyydestä aikaisempien yrittäjyysopintojensa tai oman nykyisen tai aikaisemman yrittäjyyden kautta.

Kuvio 4. Yrittäjyyskurssit ja koulutukset, joihin osallistuttu ennen nykyisiä opintoja (n=69)

Onko AHOTOitavaa tai oppinollistettavaa yrittäjyysosaamista? ■ ei tai eos ■ kyllä

Kuvio 5. Yrittäjyys- ja yrittäjyyskoulutustaustan vaikutus AHOTOinnan tai oppinollistamisen mahdollisuuksien arviointiin

Noin kolmannes (34 %, n=69) oli ennen amk-opintojaan osallistunut yrittäjyyskoulutukseen. Kuvioista 4 käy ilmi erilaiset vastaajien käymät koulutukset.

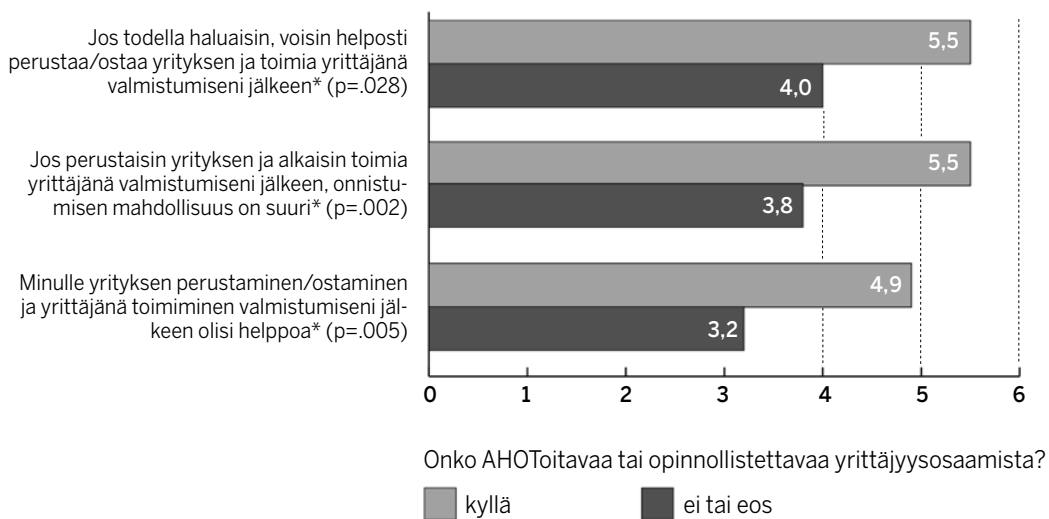
Yrittäjämäisen kasvuympäristön vaikutus yrittäjyysosaamiseen ja sen tunnistamiseen (H1)

Vastaajat arvioivat yrittäjyysosaamistaan yhdeksällä Likertin 7-portaisella muuttujalla. Opiskelijoiden arviot olivat keskiarvoilla mitattuna kaikkien osalta 4,5–5,8 eli hyvät ja yli neutraalin arvon 4. Yhdistettäessä kaikki yhdeksän kykenevyysmuuttujaa, kokonaiskeskiarvoksi saatiin 5,1 (md 5,2), mikä asteikolla 1–7 on yli neutraalin arvon 3. Huomattavalla osalla (82 %, n=167) yrittäjyysosaaminen oli keskiarvoltaan yli neutraalin. Yrittäjyyskokemuksta omaavat arvioivat omat kykynsä suuremmaksi (ka 5,6) kuin ne, joilla ei ollut omaa yrittäjyyttä taustalla (ka 5,1; p=.003). Jos vastaajan äidillä tai lähipiirillä oli yrittäjyystaustaa, yrittäjyysosaaminen oli merkitsevästi suurempi (p=.032; p=.001). Samoin aikaisempi yrittäjyyskoulutus lisäsi yrittäjyysosaamista (p=.001). Oli yllättävää, että isän yrittäjyystausta ei vaikuttanut merkitsevästi yrittäjyysosaamiseen, mutta muilta osin hypoteesi 1 saa tukea yrittäjyysosaamiseen liittyen.

Vain noin joka kymmenes (9 %, n=8) vastaajista ajatteli, että heillä on sellaista yrittäjyysosaamista, jota voisi tunnustaa (AHOTOida tai oppinollistaa) ja suurin osa (91 %, n=83) ei tunnistanut omaa osaamistaan. Yllättävästi aikaisempaa yrittäjyystaustaa omaavista vain noin neljännes (24 %, n=5) ja nykyisistä yrittäjistä viidennes (20 %, n=2) tunnisti yrittäjyysosaamistaan. Aikaisempaa yrittäjyyskoulutusta omaavista alle viidennes (16 %, n=6) koki että heillä on AHOTOitavaa tai oppinollistettavaa yrittäjyysosaamista (Kuvio 5). Eli vaikka yrittäjyysosaamista olisi, sitä ei kuitenkaan tunnisteta. Lähipiirillä ei ollut vaikutusta osaamisen tunnistamiseen. Tältä osin hypoteesi 1 ei saa tukea.

Tunnistetun yrittäjyysosaamisen vaikutus yrittäjyyden minäpystyvyyteen (H2)

Minäpystyvyyttä mitattiin kolmella 7-portaisella Likertin väitteellä, jotka kuvaavat koettua yrittäjäksi ryhtymisen helppoutta ja onnistumisen mahdollisuutta valmistumisen jälkeen. Noin viidennes (21 % vastasi 5-7, n=43) vastaajista koki, että yrittäjänä toimiminen valmistumisen jälkeen olisi helppoa. Jos halu yrittäjänä toimimiseen oli suuri, yrittäjänä toimimisen helppous nousi 44 prosenttiin (vastaus 5-7,

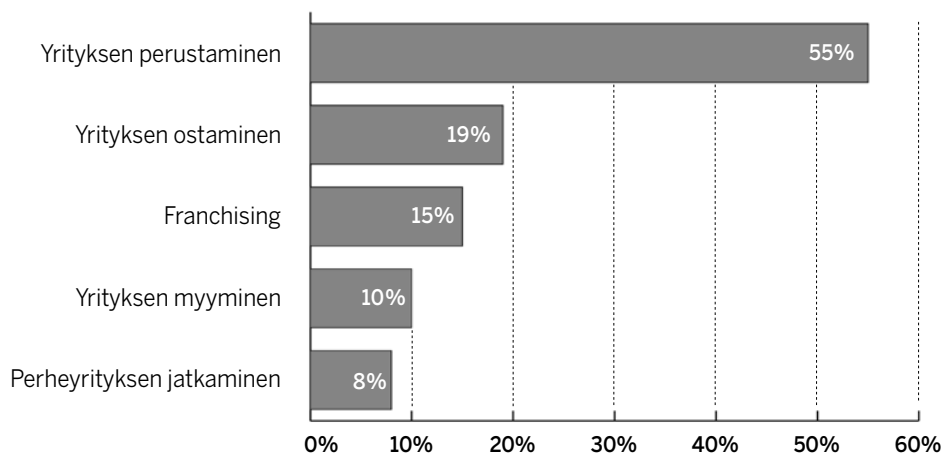

Kuvio 6. Minäpystyvyys ja koettu opinnollistamisen tai AHOToinnin mahdollisuus

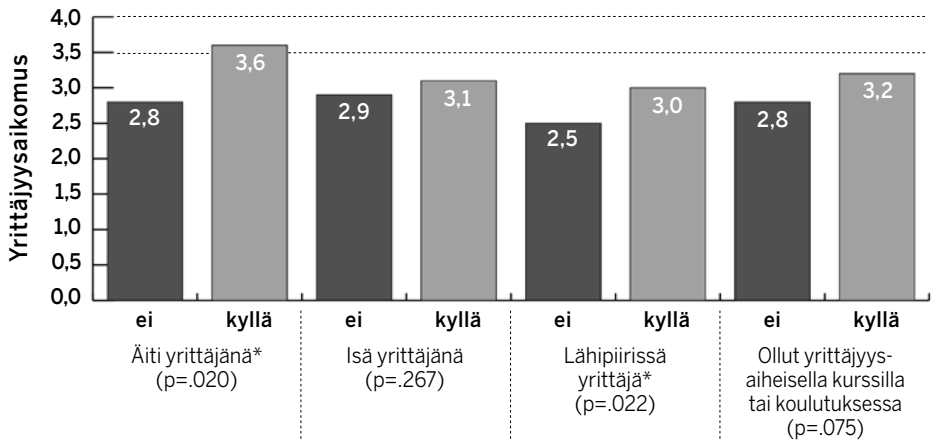
n=89). Samaa mieltä yrittäjänä onnistumisen mahdollisuuden kanssa oli kolmannes (33 %, n=67) vastaajista. Jos opiskelija koki, että hänellä on AHOToinnin tai opinnollistamisen mahdollisuuksia, valmistumisen jälkeiset yrittäjänä toimimisen minäpystyvyysarviot nousivat merkittävästi (Kuvio 6). Tämä tukee hypoteesia 2.

Opiskelijoiden yrittäjyystoiveet (H3)

Yli puolet (55 %, n=111) vastanneista oli kiinnostunut yrityksen perustamisesta ja noin viidennes (19 %, n=39) yrityksen ostamisesta. Prosenttilukujen virhemarginaalitkin (6,8 ja 5,4 prosenttiyksikköä) huomioiden osuudet ovat merkittävästi eri suuret. Tutkimuksen tulokset tukevat siis hypoteesia 3 (ks. Kuvio 7).

Kuvio 7. Opiskelijoita kiinnostavat tavat ryhtyä yrittäjäksi (N = 203)

Kuvio 8. Lähipiirin yrittäjyyden ja yrittäjyyskoulutuksen vaikutukset yrittäjyysaikomukseen

Suurimmalla osalla (79 %, n=161) oli lähipiirissään yrittäjiä, joiden yritysten jatkamista noin seitsemän kymmenestä (67 %, n=108) piti erittäin epätodennäköisenä. Todennäköisyysarvion 5–6 antoi vain pieni osa (7 %, n=12) niistä, joilla oli lähipiirissä yrittäjyyttä. Lähes yhtä pieni osa (6 %, n=12) suunnitteli uuden yrityksen perustamista, yrityksen ostamista tai perheyrittäjän jatkamista. Kuitenkin yli neljännes (27 %, n=54) kertoi, että heillä oli mielessä jokin uusi idea tai innovaatio, jonka varaan voisi perustaa uuden liiketoiminnan. Tulokset tukevat hypoteesia 3.

Opiskelijan kasvuympäristön vaikutus yrittäjyysaikomukseen ja yrittäjäksi ryhtymiseen (H4)

Yrittäjyysaikomuksia mitattiin 7-portaisella Likertin asteikon kuudella väitteellä, joista kolme oli yrittäjyyden näkökulmasta positiivisia ja kolme negatiivisia. Ura-vaihtoehtona palkkatyö toisen palveluksessa koettiin jokseenkin todennäköisenä (84 % vastasi 5–7, n=170). Yli neljännes (28 % vastasi 5–7, n=57) koki yrittäjyyden todennäköisenä vasta sopivan työkokemuksen jälkeen. Tämä oli linjassa sen

kanssa, että lähes samalla osuudella (27 % vastasi 5–7, n =54) oli vakaa aikomus tulla yrittäjäksi jossain vaiheessa työuraa. Viidennes (20 % vastasi 5–7, n=40) piti todennäköisenä yrityksen perustamista tai ostamista valmistumisen jälkeen tai opin-tojen aikana.

Yrittäjyysaikomusmuuttujista laskettiin myös kokonaiskeskiarvo, kun yrittäjyys-negatiivisten muuttujien vastaukset transponointiin vastakkaiseksi. Tällöin kokonaisaikomuksen keskiarvoksi saatiin 2,9 asteikolla 1–7 (md 2,8). Noin viidennes (26 %, n=52) aikomuskeskiarvo oli välillä 4,0–6,7. Vastaavasti noin kolmella neljästä (74 %, n=151) aikomuskeskiarvo oli välillä 1,0–3,8. Näistä 151:stä yhden-toista aikomuskeskiarvo oli tasan yksi (5 %) eli heillä ei ollut lainkaan aikomusta ryhtyä yrittäjäksi. Yrittäjyysaikomukseen vaikuttaa positiivisesti äidin (p=.020) ja lähipiirin (p=.022) yrittäjyydestä, joten hypoteesi 4 saa tältä osin tukea. Huomionarvoista on, että isän yrittäjyydestä sekä aikaisempi yrittäjyyskoulutus eivät merkittävästi vaikuttaneet aikomukseen (p=.267; p=.075) (ks. Kuvio 8).

Taulukko 1. Vanhempien yrittäjyyden vaikutus opiskelijan yrittäjyyteen

Jos äiti yrittäjänä (n = 27) *	--> 5 (19 %) opiskelijaa nyt yrittäjänä
Jos isä yrittäjänä (n = 46)	--> 4 (9 %) opiskelijaa nyt yrittäjänä
Sekä äiti että isä yrittäjinä (n = 11)	--> 3 (27 %) opiskelijaa nyt yrittäjänä 8 (73 %) ei nyt yrittäjänä
Ei kumpikaan vanhemmista yrittäjänä (n = 141)	--> 11 (8 %) opiskelijaa nyt yrittäjänä, 130 (92 %) ei nyt yrittäjänä

Yrittäjä-äitien lapsista noin viidesosa (19 %, n=5) ja vastaavasti yrittäjäisien lapsista noin kymmenesosa (9 %, n=4) oli myös vastaushetkellä yrittäjänä. Jos molemmat vanhemmat olivat yrittäjinä, heidän lapsistaan yli neljäsosa (27 %, n=3) oli myös yrittäjänä. Yhdentoista opiskelijayrittäjän kumpikaan vanhempi ei toiminut yrittäjänä ja kahdeksan opiskelijaa ei ollut yrittäjiä, vaikka heidän molemmat vanhempansa olivat yrittäjiä. Äidin merkitys yrittäjäksi ryhtymiseen oli tilastollisesti merkitsevä ($p=.041$). Tulokset tukevat siis osin hypoteesia 4 (Taulukko 1).

Jos opiskelija toimi yrittäjänä, huomattavalla osalla (94 %, n=16) oli yrittäjiä lähipiirissään. Vain yhdellä opiskelijayrittäjällä ei ollut yrittäjiä lähiympäristössään. Tämä riippuvuus ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä, joten hypoteesi 5 ei tältä osin saa tukea. Opiskelijayrittäjistä yli puolet (59 %, n=10) ja ei-yrittäjistä noin kolmannes (32 %, n=59) oli ennen nykyisiä opintoja käynyt yrittäjyyskoulutuksissa ($p=.024$).

Opiskelijat arvioivat kuitenkin itse, että perheenjäsenten ja ystävien yrittäjyysasenteilla on vähäinen merkitys yrittäjäksi ryhtymiseen (7-portainen Likert), sillä vain alle kolmannekselle (31 % vastasi 5–7, n=62) perheenjäsenten mielipiteet yrittäjäksi ryhtymisestä olivat merkityksellisiä. Viidesosa (20 % vastasi 5–7, n=41) vastasi uskovansa omien perheenjäsenten toivo-

van vastaajalle yrittäjäuraa. Ystävien mielipiteiden merkitys yrittäjyyteen kannustamisessa oli opiskelijoille pienempi kuin perheenjäsenten tuen merkitys. Tulokset eivät näiltä osin tue hypoteesia 4.

Yrittäjyyden minäpystyvyyden vaikutus yrittäjyysaikomukseen (H5)

Taulukossa 2 kuvataan opiskelijan minäpystyvyyden yhteyttä yrittäjyysaikomukseen. Kukin minäpystyvyyden osamittari korreloi positiivisesti ja merkitsevästi myös aikomuksen kanssa eli mitä suurempi oli vastaajan minäpystyvyys, sitä suurempi oli yrittäjyysaikomus.

Yli neljänneksellä (27 %, n=54) oli vastaushetkellä mielessä jokin uusi idea tai innovaatio, jonka varaan voisi yrittää perustaa uuden liiketoiminnan. Näiden opiskelijoiden yrittäjyysaikomus oli merkitsevästi suurempi (ka 3,5) kuin niiden, joilla ei ollut mielessä uutta ideaa tai innovaatiota (ka 2,7; $p=.001$). Myös minäpystyvyys oli uuden idean tai innovaation omaavilla suurempi (ka 4,3) kuin niillä, joilla ei sellaista ollut mielessä (ka 3,5; $p=.002$). Hypoteesi 5 saa tuloksista tukea.

Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen mukaan yrittäjäperhetausta ja lähipiirin yrittäjyys lisäävät opiskelijoiden yrittäjyysosaamista. Myös opiskelijan aikaisempi tai nykyinen

Taulukko 2. Minäpystyvyyden ja yrittäjyysaikomuksen väliset korrelaatiot

	Yrittäjyysaikomus		
	Spearman's rho	p-luku	N
Jos perustaisin yrityksen ja alkaisin toimia yrittäjänä valmistumiseni jälkeen, onnistumisen mahdollisuus on suuri.	.435**	<.001	203
Jos todella haluaisin, voisin helposti perustaa/ostaa yrityksen ja toimia yrittäjänä valmistumiseni jälkeen.	.359**	<.001	203
Minulle yrityksen perustaminen/ostaminen ja yrittäjänä toimiminen valmistumiseni jälkeen olisi helppoa.	.493**	<.001	203

yrittäjyyskokemus lisäävät yrittäjyysosaamista. Yllättävää kuitenkin oli, että yrittäjä-äidin positiivinen vaikutus oli merkittävästi suurempi kuin yrittäjäsän koskien sekä opiskelijan yrittäjyysosaamista että yrittäjyysaikomuksia.

Joensuun ja muiden, (2013, s. 142 ja 136) mukaan nuoret olisi saatettava sellaisiin pedagogisiin tilanteisiin, joissa he pääsevät kehittämään yrittäjyyteen liittyviä taitojaan ja kompetenssejaan, jotta heidän pystyvyyksensä paranisi. Tutkimuksemme tulosten pohjalta voidaan kuitenkin todeta, että opiskelija ei välttämättä osaa tunnistaa osaamistaan, vaikka hänellä olisikin yrittäjyysosaamista. Jotta opiskelijoiden yrittäjyyden minäpystyvyyttä voitaisiin lisätä, heitä pitäisi ohjata tunnistamaan yrittäjyysosaamisensa. OKM:n rahoittamassa HOTIT OPIT-hankkeessa onkin kehitetty korkeakoulujen opiskelijoiden ja henkilökunnan käyttöön tarkoitettu digitaalinen työkalu, joka tukee opiskelijoita yrittäjyysosaamisen tunnistamisessa (ks. <https://www.yoop.fi>).

Yrittäjäksi ryhtymisen tavoista opiskelijat osoittivat eniten mielenkiintoa uuden yrityksen perustamista kohtaan. Tämä johtunee siitä, että julkisessa keskustelussa ja yrittäjyyskoulutuksessa ei useinkaan

tuoda esiin muita vaihtoehtoja, kuten jo olemassa olevan yrityksen ostamista, suvun yrityksen jatkamista tai ryhtymistä ketjuyrittäjäksi. Yrittäjyyskoulutuksessa tulisikin lisätä erilaisten vaihtoehtojen esittelyä.

Tämän tutkimuksen tuloksia ei voi suoraan yleistää koskemaan kaikkia ensimmäisen lukuvuoden ammattikorkeakouluopiskelijoita, koska tutkimukseen osallistui opiskelijoita vain Haaga-Heliasista, joka ei alueellisesti eikä koulutusaloiltaan edusta kaikkia ammattikorkeakouluja. Tutkimuksen tulokset antavat kuitenkin suuntaviivoja siihen, miten ammattikorkeakoulujen yrittäjyysopintoja pitäisi monipuolistaa, jotta voidaan tukea opiskelijoiden oman osaamisen tunnistamista ja aikaisemman osaamisen hyödyntämistä opinnoissa. Opintojen alussa opiskelijoille pitäisi laajemmin avata, mitä yrittäjyysosaaminen tarkoittaa, ja toisaalta heitä pitäisi myös ohjata refleктоimaan ja tunnistamaan omaa yrittäjyysosaamistaan. Yrittäjyysosaamisen tunnistamiseen liittyvät ongelmat nostavat esiin myös jatkotutkimustarpeita liittyen yrittäjyysosaamisen AHOToinnin ja opinnollistamisen käytänteisiin ja prosesseihin.

Lähteet

- ARENE. (12.3.2015). *ARENE:n yrittäjyysuositukset*. Noudettu 2020-10-02 osoitteesta https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/yrittajyysuositukset_arene_sy_2015.pdf
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179–211.
- Auno, P., Heikkinen, E., Itkonen, H., Karhu, A., Karjalainen, R.-L., Korkealehto, K., Määttä, A., Oikarinen, A., Rajander, T., Ravelin, T., Ruotsalainen, M., & Takala, K. (2016). *Pedagogical model 2016 – Expertise with smart attitude and joy* [Kajaani University of Applied Sciences publication series B 58 / 2016]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-9853-95-3>
- Bae, T. J., Qian, S., Miao, C., & Fiet, J. O. (2014). The relationship between entrepreneurship education and entrepreneurial intentions: a meta-analytic review. *Entrepreneurship Theory and Practice*, March 2014, 217–254.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: the exercise of control*. W. H. Freeman and Company.
- Baron, R. A., & Markman, G. D. (2003). Beyond social capital: the role of entrepreneurs' social competence in their financial success. *Journal of Business Venturing*, 18, 41–60. [https://doi.org/10.1016/S0883-9026\(00\)00069-0](https://doi.org/10.1016/S0883-9026(00)00069-0)
- Blenker, P., Korsgaard, S., Neergaard, H., & Thrane, C. (2011). The questions we care about: paradigms and progression in entrepreneurship education. *Industry and Higher Education*, 25(6), 417–427. <https://doi.org/10.5367/ihe.2011.0065>
- Bohlinger, S. (2017). Comparing recognition of prior learning (RPL) across countries. Teoksessa M. Mulder, & J. Winterton (toim.), *Competence-based vocational and professional education. Bridging the worlds of work and education* (ss. 589–606). Springer, Cham.
- Carr, J. C., & Sequeira, J. M. (2007). Prior family business exposure as intergenerational influence and entrepreneurial intent: a theory of planned behavior approach. *Journal of Business Research*, 60, 1090–1098. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2006.12.016>
- Cheng, M., Dainty, A. R. J., & Moore, D. R. (2003). The differing faces of managerial competency in Britain and America. *Journal of Management Development*, 22(6), 527–537. <https://doi.org/10.1108/02621710310478495>
- Colardyn, D., & Bjørnåvold, J. (2004). Validation of formal, non-formal and informal learning: policy and practices in EU member states. *European Journal of Education*, 39(1), 69–89. <https://doi=10.1.1.513.7835&rep=rep1>
- Cunningham, G. B., Bruening, J., Sartore, M. L., & Fink, J. S. (2005). The application of social cognitive career theory to sport and leisure career choices. *Journal of Career Development*, 32(2), 122–138.
- Erikson, T. (2003). Towards a taxonomy of entrepreneurial learning experiences among potential entrepreneurs. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 10(1), 106–112. <https://doi.org/10.1108/14626000310461240>
- European Commission. (30.10.2000). *A memorandum of lifelong learning*. Commission staff working paper. Noudettu 2020-10-02 osoitteesta https://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf
- Gibb, A. (2005). The future of entrepreneurship education – determining the basis for coherent policy and practice? Teoksessa P. Kyrö, & C. Carrier (toim.), *The dynamics of learning entrepreneurship in a cross-cultural university context* (ss. 44–67). University of Tampere.
- Hyrkäs, A. (2016). *Startup complexity: tracing the conceptual shift behind disruptive entrepreneurship* [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. HELDA. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-2582-8>
- Hägg, G. (2017). *Experiential entrepreneurship education. Reflective thinking as a counterbalance to action for developing entrepreneurial knowledge* [Väitöskirja, Lund University]. <https://lup.lub.lu.se/search/publication/16e94e4d-f523-4b5e-8557-2263b77be867>
- Hägg, G., & Politis, D. (2013). Learning through reflection: the role of mentorship in entrepreneurship education. Teoksessa A. Catano (toim.), *Proceedings of the Entrepreneurship Summer University at ISCTE-IUL* (ss. 215–229). Instituto Universitario de Lisboa – ISCTE-IUL. https://issuu.com/esu2013/docs/proceedings_entrepreneurship_summer
- Joensuu, S., Varamäki, E., Viljamaa, A., Heikkilä, T., & Katajavirta, M. (2014). Yrittäjyysaikomukset, yrittäjyysaikomusten muutos ja näihin vaikuttavat tekijät koulutuksen aikana. [Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia 16]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-5863-69-7>
- Karimi, S., Biemans, H. J. A., Lans, T., Aazami, M., & Mulder, M. (2016). Fostering students' competence in identifying business opportunities in entrepreneurship education. *Innovations in Education and Teaching International*, 53(2), 215–229. <https://doi.org/10.1080/14703297.2014.993419>
- Karlsson, T., & Moberg, K. (2013). Improv-

- ing perceived entrepreneurial abilities through education: exploratory testing of an entrepreneurial self-efficacy scale in a pre-post setting. *The International Journal of Management Education*, 11(1), 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2012.10.001>
- Kirby, D. (2007). Changing the entrepreneurship paradigm. Teoksessa A. Fayolle (toim.), *Handbook of Research in Entrepreneurship Education*, 1 (ss. 21–45). Edward Elgar Publishing Ltd.
- Kirzner, I. (1979). *Perception, opportunity and profit: studies in the theory of entrepreneurship*. University of Chicago Press.
- Kiviniemi, K. (2013). Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen korkeakoulutuksen haasteena. Teoksessa J. T. Hakala, & K. Kiviniemi (toim.), *Vuorovaikutuksen jännitteitä ja oppimisen säröjä. Aikuispedagogiikan haasteiden äärellä* (ss. 163–178). Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: experience as the source of learning and development*. Prentice-Hall.
- Kruger, N. F., Reilly, M. D., & Carsrud, A. L. (2000). Competing models of entrepreneurial intentions. *Journal of Business Venturing*, 15(5–6), 411–432. [https://doi.org/10.1016/S0883-9026\(98\)00033-0](https://doi.org/10.1016/S0883-9026(98)00033-0)
- Kyrö, P. (2005). Entrepreneurial learning in a cross-cultural context challenges previous learning paradigms? Teoksessa P. Kyrö, & C. Carrier (toim.), *The dynamics of learning entrepreneurship in a cross-cultural university context* (ss. 14–43). University of Tampere.
- Lackéus, M. (2014). An emotion based approach to assessing entrepreneurial education. *The International Journal of Management Education*, 12, 374–396. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2014.06.005>
- Lans, T., Biemans, H., Mulder, M., & Versteegen, J. (2010). Self-awareness of mastery and improvability of entrepreneurial competence in small businesses in the agrifood sector. *Human resource development quarterly*, 21(2), 147–168. <https://doi.org/10.1002/hrdq.20041>
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. *Journal of Vocational Behavior*, 45, 79–122. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1994.1027>
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2002). *Social cognitive career theory. In career choice and development*. Teoksessa D. Brown & Associates (toim.), *Career Choice and Development* (4. painos) (ss. 255–311). Jossey-Bass.
- Mauer, R., Neergaard, H., & Linstad, A. K. (2009). Self-efficacy: conditioning the entrepreneurial mindset. Teoksessa A. L. Carsrud, & M. Brännback (toim.), *Understanding the entrepreneurial mind. International studies in entrepreneurship* (ss. 233–257). Springer.
- Man, T. W. Y., Lau, T., & Chan, K. F. (2002). The competitiveness of small and medium enterprises. A conceptualization with focus on entrepreneurial competencies. *Journal of Business Venturing*, 17, 123–142. [https://doi.org/10.1016/S0883-9026\(00\)00058-6](https://doi.org/10.1016/S0883-9026(00)00058-6)
- McCallum, E., Weicht, R., McMullan, L., Price, A., Bacigalupo, M., & O’Keefe, M. (2018). *EntreComp into action: get inspired, make it happen*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2760/574864>
- Middleton, K. W., & Donnellon, A. (2014). Personalizing entrepreneurial learning: a pedagogy for facilitating the know why. *Entrepreneurship research journal*, 4(2), 167–204. <https://doi.org/10.1515/erj-2013-0040>
- Mitchelmore, S., & Rowley, J. (2009). Entrepreneurial competencies: a literature review and development agenda. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 16(2), 92–111.
- Nabi, G., Holden, R., & Walmsley, A. (2010). From student to entrepreneur: towards a model of graduate entrepreneurial career-making. *Journal of Education and Work*, 23(5), 389–415. <https://doi.org/10.1080/13639080.2010.515968>
- Obschonka, M., Silbereisen, R., Schmitt-Rodermund, E., & Stuetzner, M. (2011). Nascent entrepreneurship and the developing individual: early entrepreneurial competence in adolescence and venture creation success during the career. *Journal of Vocational Behavior*, 79(1), 121–133. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2010.12.005>
- Pfeifer, S., Šarlija, N., & Zekic Sušac, M. (2016). Shaping entrepreneurial mindset: entrepreneurial intentions of business students in Croatia. *Journal of Small Business Management*, 54(1), 102–117. <https://doi.org/10.1111/jsbm.12133>
- Pihkala, J. (2008). *Ammattikorkeakoulutuksen aikaiset yrittäjyysintentoisten muutokset*. Opetusministeriön julkaisuja 2008:1. Opetusministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79114/opm01.pdf?sequence=1>
- Pittaway, L., & Cope, J. (2005). Stimulating entrepreneurial learning: integrating experiential and collaborative approaches to learning. *Management Learning*, 38(2), 211–233.
- Potinkara, H., Römer-Paakkanen, T., & Suonpää, M. (2013). *Developing passion and risk-taking -pedagogy*. 3E Conference - Inaugural ECSB Entre-

preneurship Education Conference 2013. Aarhus, Denmark.

Rasmussen, E., Simon, M., & Wright, M. (2015). The transformation of network ties to develop entrepreneurial competencies for university spin-offs. *Entrepreneurship & Regional Development*, 27(7–8), 430–457. <https://doi.org/10.1080/08985626.2015.1070536>

Römer-Paakkanen, T., & Suonpää, M. (2017). Multiple objectives and means of entrepreneurship education at Finnish universities of applied sciences. [Haaga-Helia University of Applied Sciences. Haaga-Helia Publications 8/2017]. <https://esignals.fi/en/category-en/entrepreneurship/multiple-objectives-and-means-of-entrepreneurship-at-finnish-universities-of-applied-sciences>

Römer-Paakkanen, T. (2018). Yrittäjyysosaaminen mahdollisuutena muuttuvassa taloudessa. Teoksessa J. Autio, M. Autio, E. Kyllikilähti, & M. Pantzar (toim.), *Kulutus ja talous – näkökulmia yhteiskunnan muutokseen* (ss. 161–180). (Helsingin yliopisto Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta. Taloustieteen osasto julkaisu numero 70/2018). https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/297680/Autio_ym_2018_Kulutus_ja_talous_verkkoversio_FINAL.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Saeed, S., Yousafzai, S. Y., Yani-De-Soriano, M., & Muffatto, M. (2015). The role of perceived university support in the formation of students' entrepreneurial intention. *Journal of Small Business Management*, 53(4), 1127–1145. <https://doi.org/10.1111/jsbm.12090>

Sarasvathy, S. D. (2008). *Effectuation: elements of entrepreneurial expertise*. Edward Elgar Publishing Ltd.

Segal, G., Borgia D., & Schoenfeld, J. (2002). Using social cognitive career theory to predict self-employment goals. *New England Journal of Entrepreneurship*, 5(2), 47–55. <https://doi.org/10.1108/NEJE-05-02-2002-B007>

Shane, S., & Venkataraman, S. (2000). The promise of entrepreneurship as a field of research. *Academy of Managerial Review*, 25(1), 217–226.

Shinnar, R. S., Hsu, D. K., & Powell, B. C. (2014). Self-efficacy, entrepreneurial intentions, and gender: assessing the impact of entrepreneurship education longitudinally. *The International Journal of Management Education*, 12, 561–570. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2014.09.005>

Shirokova, G., Osiyevskyy, O., & Bogatyreva, K. (2016). Exploring the intention-behaviour link in student entrepreneurship: moderating effects of individual and environmental characteristics. *Europe-*

an Management Journal, 34, 386–399. <https://doi.org/10.1016/j.emj.2015.12.007>

Suonpää, M. (2013). *Constructing an opportunity centred collaborative learning model in higher education through and for entrepreneurship* [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/40740>

Stenlund, T. (2010). Assessment of prior learning in higher education: a review from a validity perspective. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 35(7), 783–797. <https://doi.org/10.1080/02602930902977798>

Thrane, C., Blenker, P., Korsgaard, S., & Neergaard, H. (2016). The promise of entrepreneurship education: reconceptualising the individual–opportunity nexus as a conceptual framework for entrepreneurship education. *International Small Business Journal*, 34(7), 905–924. <https://doi.org/10.1177/0266242616638422>

UNIFI (2016). *Korkeakoulujen yrittäjyysuositukset*. <https://www.unifi.fi/wp-content/uploads/2019/04/Yrittajyysuositukset.pdf>

